

Máriás József

„Mindig tiszta szándékkal tettem, amit tettem”

Gondolatsorok Sinka Istvánról

„...Istenem, magyar volt:
szóljon, aki látta.”

A Nap Kiadó népszerű sorozatának újabb kötetei – *Egy vers és a Költők a Költőről* – Sinka Istvánt hozzák az irodalmi köztudat figyelmének előterébe. Azok közé tartozom, akik tanulmányaik idején nem találkozhattak nevével, így a felfedezés izgalmával láthattam hozzá, hogy mielőtt a két kötetben^(*) elmélyülnék, előkeressem az irodalmi kánont behatároló kézikönyveket, továbbá a szerző műveit, a róla szóló irodalomtörténeti tanulmányokat, írásokat.

A tájékozódási pontokat kereső olvasó szeme megakad a *Magyar irodalmi lexikon* Sinka-címszavának egy mondatán: „A felszabadulás után hosszabb időre kirekesztette magát az irodalmi életből” (1965). A *magyar irodalom története* című munka ilyen vonatkozású megítélése árnyaltabb: „...több mint egy évtizedre kirekedt az irodalmi életből” (1966). A *magyar irodalom története 1945–1975* Sinka Istvánt bemutató fejezete „csaknem két évtizedig tartó belső emigráció”-ról ír (1986). Az *Új magyar irodalmi lexikon* e vonatkozású megítélése rávilágít az előbbi állapotok, sorshelyzetek igazi eredőjére: „1949-ben kiszorult az irodalomból, a tiltott írók listájára került” (2000).

A kiragadott szövegrészek híven jelzik: Sinka István megítélésében az irodalmi megítélés rendjét a szellemi életre rátelepült politikum diktálta. Szándékát, tettét – megbélyegzését, elhallgattatását, indexre kárhoztatását – igazolnia kellett valamiképp. Írásművészetének tagadhatatlan értékeit azonban az iránta elfogult, hozzá negatívan viszonyuló ítések sem hallgathatták el.

A mai olvasó Sinka István (1897–1969) köteteinek olvasásával, az ahhoz kapcsolódó recepciótörténet fellapozásával szeretné megismerni az alkotót s az életművet, attól a pillanattól kezdve, amikor a szeghalmi Péter András reálgimnázium 1934-ben kiadta első verskötetét. Az *Előszó írója* – Féja Géza – már a költő első verseinek megjelenését követően felismeri: „a termelő ember és az örök föld lélegzik bennük olyan tisztán és olyan szent szárnyalással, mint az igazi

MÁRIÁS JÓZSEF (1940) újságíró, szerkesztő, irodalomtörténész.

áldozatok füstje [...] ő a holnapi Magyarország, ő ma a magyarság legtisztább értelme". A kötet elé írt soraiban „az új magyar élet himnuszait” író költő személyében „a föltörekvő parasztság harmadik irodalmi előhírnöke”-t köszönti, aki „esztétikai és etikai értelmet ad a sorsának, az életnek: felfedezi a sorsában rejlő egyetemes emberi szépséget”.

Az „alulso” Magyarország nincstelen rétegéből jött, s lett a népi irodalom szimbolikus alakja. Ars poeticája határozott és tiszta szándékot hirdet: „Mert pap vagyok én ma, hú, aranysarujú, / napimádó táltos, aki / hősín palástomból a szívem / kitakarom s a mellemből a hegyre / vért csapolok a szent, / felkelő nap elé: / az én népemért...” (*Napimádó*); „Nagyanyáim s a szépanyáim / lelke dalolt nekem a pusztán, / hogy keljek fel a virágok közül / s induljak el e dalok jussán, / hagyjam magára a nyáját, / mert felőlem az rendeltetett, / hogy vihar fújja meg a számat” (A *Vád* című kötet mottója); „Kiáltanak az őseim: / a pásztorok és a parasztok. / S én, az úrköpött unoka / értük tengelyt akasztok” (*Kiáltanak az őseim*). A *Fekete bojtár vallomásai* (1942) című önéletrajzi kötetében is vissza-visszatérő motívum az elhivatottság, a küldetéstudat megfogalmazása. Elei sírját keresve fakad ki: „Nem lelem a sírokat, nem állíthatok síremléket, de ím, odabúvok mellétek és súgom, hogy az elesettek, a kisemmizettek jogaiért és szabadságáért én már elindultam s az úton utánam az új élet forradalma zajlik”. Első kötetére – *Himnuszok Kelet kapujában* – emlékezve írja: „Azt akartam énekelni, hogy tovább pusztulni és hervadni már nem lehet. A sárban, a piszokban, az elhagyatottságban valami tiszta szó kell, hogy legalább az maradjon utánunk hírmondónak.”

A költői/írói program egyre kiforrottabb, hatásosabb kötetekben ölt testet. Az elismerő visszhang sem marad el. A *Pásztorének* című kötetéről írja Móricz Zsigmond: „Ennyire őszintén, ennyire diadallal még senki sem mondta ki, hogy indult el s érkezett a túlsó partról. Így még nem dalolt az esti szélbe senki angyalfaragta furulyán” (1940). Veres Péter a legjobbak közé emeli Sinka Istvánt: „Népi klasszikus. Nem volt még itt a magyar földön senki az aluljöttek között, aki tisztább és eredetibb hangon szólalt volna meg, mint ő” (1941). Hasonlóképpen szól a már beérett alkotó költészetéről Németh László is: „Ady óta nem volt költőnk, akiben ilyen mély, távoli dallamok jártak volna vissza” (1943).

S ő, aki Féja Géza szavai szerint „páratlan jelenség a magyar lírában”, a *Fekete bojtár vallomásaiban* a próza terén is halhatatlan, értékálló művet alkot. Megrázóbb, a dantei pokol legmélyebb bugyrait idéző írása felsorakozik a népi írók szociográfiai ihlettségű legjobb alkotásai mellé. Ismételten Féja Gézát idézzük: „Illyés Gyula a *Puszták népében* szabatos műformát teremtett a maga gyermekkori élményeiből; műve a magyar önéletírás egyik legszebb stációja. Veres Péter a *Számadásban* a maga egyéni életét minduntalan széles társadalmi síkra vetíti, eredeti formát teremtett ő is. Sinka önéletrajzán látszik, hogy mennyire líraibb egyéniség Illyésnél és Veres Péternél, szabad folyást enged emlékei ömlésének. [...] Emlékeit a közvetlen élmény forrásával, érzéseivel és mozdulataival fejezi ki, sokan bizonyára azt fogják mondani könyvére, hogy nem eléggé tárgyi-

lagos, én azonban azt hiszem, hogy éppen ezért nagyon igaz, talán minden efféle visszaemlékezésnél igazabb.” Közel ötven év múltán, 1989-ben, Tornai József az előbbivel egybecsengő hangon ír róla: „Béresek, kisbojtárok, zsellérek, juhászok, napszámosok keserves sorsáról, gyalázatáról Illyés könyvében, *A puszták népében* is olvashatunk elég embertelenséget, ami összeszorítja a szívünket; de amit és ahogy Sinka fölnyit, az a seb valamiként rettenetesebb, közelebről vérzik, elviselhetlenebb, lázítóbb. Illyés az objektivitásával, a tényekkel akar mellbevágni – Sinka az áldozat, a sorstárs módjára, a sértett önérzet és öntudat újra és újra fölcsattanó, vádló kiáltásával.” Joggal, hisz ő, aki „a világ nagy rideg bölcsőjének, az életnek a neveltje”, kinek hátára „temérdek lecke volt felírva”, kinek sűrű ostorcsapással kísért szavak égették a lelkébe, hogy „cselédnek, kutyának kint a helye”, mindenki másnál hívebben szólhatott arról a világról, melynek szenvedése, kitzasztottsága a rabszolgakoréhoz hasonlítható – a XX. századi Magyarországon.

S ő, kinek tudatvilágát a Biblia, Petőfi költészete, Tolsztoj humanizmusa formálta, aki elesettségében, kitzasztottságában is az új élet forradalmáról álmodott – sok más kor- és sorstársával együtt –, azt is meg kellett érnie, hogy a politikai fordulat után elhallgattassák. A hatalom akasztott kereket vele. Osztozhatott a népi írók meg nem alkuvó alkotóinak sorsában, akik előtt jó évtizednyi időre bezárultak a közlési lehetőségek kapui, nem egyszer megélhetési gondokkal kellett szembenézniük. Élete végén a rászórt rágalmakra visszagondolva mondta az őt kérdező Csák Gyulának: „Nem lehet az ember tévedés nélkül. Nem azt állítom, hogy csalhatatlan voltam, hogy Isten voltam, csupán azt, hogy mindig tiszta szándékkal tettem, amit tettem. [...] Háború után jó pár évig iszonyú nehezen, az irodalomból úgyszólván teljesen kirekesztve éltem. Ennek jórészt magam voltam az oka. Változtathattam volna a helyzetemen, néhány író társam jóindulatúlag figyelmeztetett is, hogy csupán ezt vagy azt kellene írnom, s akkor egyenesbe kerülök, de semmi ezt vagy azt nem írtam, mert úgy éreztem, hogy akkor meghamisítanám önmagam.”

A hatvanas évek elején enyhült a szigor, újabb kötetekkel jelentkezhetett. Ezzel egy időben látnak napvilágot az életművét áttekintő vagy annak részleteit, sajátos vonásait értékelő elemző írások. Ezek sorából külön kell szólnunk a Veres Péter által jegyzett, a 70 éves alkotót köszöntő tanulmányról, melynek nem titkolt szándéka volt: „Szeretném ezzel is közelebb vezetni az embereket Sinka Istvánhoz.” Záró soraiban hitet tesz az életmű értékei mellett: „Abban a nem túl nagy névsorban, amely a magyar irodalomban Janus Pannoniussal kezdődik, Balassi Bálinttal folytatódik, s amelyben már keveset számít, hogy ki volt a gróf, a nemesúr, s ki a paraszt, vagy ki a polgár, ki a munkás, ott lesz Sinka István is, s míg magyarok élnek, írnak, beszélnek a földön. *A viták elmúlnak, a költészet megmarad.*” Sinka István halálakor, 1969-ben írott nekrológiáját a magyar irodalmi életnek szánt buzdítással zárja: „Kiadni, olvasni, igazságosan értelmezni, és helyére kell tenni Sinka István életművét. A művekből, a korból, az egyénből és sorsából kell kiindulni.” A *Szigetek könyve* (1972) megjelenését követően

Féja Géza idézi elénk „a harmincas esztendőkből kibontakozott népi líra legeredetibb tehetségé”-nek életútját, annak csúcseit és egyenetlenségeit.

Sinka István elismertetéséért, az életműben rejlő értékek felmutatásáért folytatott küzdelem meghatározó eseménye, tette volt Görömbei Andrásnak az 1977-ben megjelent, „minden további kutatás kiindulópontja”-ként tételezhető monográfiája, az Akadémiai Kiadó *Kortársaink* című kiváló sorozatában. Az irodalomtudós pontossága, értékcentrikus elemzése nyomán tárul fel előttünk az életút és az életmű megannyi mozzanata, a növésterv, mely a mélyből a magasra tör. A kép, amely oldalairól elénk tárul, nagyméretű, részleteiben is alaposan kidolgozott freskóhoz hasonlítható, biztos ecsetkezeléssel, azzal a biztatással, amely az olvasót hozzásegíti a Németh László-i gondolat – „a megismerés: megértés, a megértés: szeretet” – szerinti közeledéshez, a költői/írói üzenet megértéséhez, befogadásához. Záró sorai időtlen érvényűek: „Az utókor két Sinka Istvánra emlékezhet. Az első a vád változatait írja, a második az emlékezés módozatait kutatja, s a sárból a csillagok felé mutató gesztusban fedezi fel az ember istenségét. A magyarság évezredek történelmi útját őrző, ősi társadalmi réteg világképét örökítette meg abban a pillanatban, amikor ez a világ már eltűnni készült. Ennek az »alulso Magyarországnak« a felemelése volt Sinka legszebb vágya. Nem szabad, hogy hibái, tévedései kitöröljék emlékezetünkben az értékeit.”

Ezen az úton kívánt haladni Medvigy Endre is, aki a költő életművének elmélyült, kitartó kutatójaként, újabb s újabb Sinka-kötetek gondozójaként teljesítette ki Veres Péter buzdítását. E jószolgálati törekvés gyümölcse a Nap Kiadó irodalomtörténeti értékű sorozatában megjelent kötet: *Anyám balladát táncol* – In memoriam Sinka István (1999). Az emlékidéző, emlékjelállító kiadvány Domokos Mátyás irodalomtörténeti értékű kiváló sorozata hagyományaihoz méltó elmélyültséggel, hozzáértéssel rajzolja meg a lírikus és szépprózai alkotó portréját. Időutazás a bölcsőtől a sírig s azon túl is, a Mű utóéletének bemutatásával. Mindenik írás egy-egy vonás, egy-egy szín azon a vásznon, amelyről Ő tekint vissza ránk, kinek egyetlen vágya volt: „végy karodra, idő”. A saját írásai, a gondjairól, gondolatairól valló – néha jankiáltással felérő – levelei, a munkásságáról írott méltatások, bírálatok hosszú sora jelzi: ha a mindenkori hatalom mostohán bánt is vele, akadtak pályatársak, kritikusok, akik őszinte kéznyújtással, humanus közelítéssel, bátorító üzenetekkel egyengették a pályát, melyen haladnia adatott. Minden újabb kötet, 70. születésnapja s halála írásra, megnyilatkozásra buzdítja a kortársakat. A róla írott sorok, a neki ajánlott versek hosszú sora tanúsítja írásművészetének megbecsülését. Az egyes kötetek megjelenésekor közölt bírálatok mellett csakhamar megjelennek az első „portréképek” is – s az idő folyásával együtt a többi új s új ismeretanyaggal, értéktöbblettel –, amelyek a szerző élmény- és gondolatvilágát, alkotásainak ihletforrását, genezisét vetítik elénk: Kárász Józseftől (1936), Ignác Rózsától (1964) Csurka Istvánig (1997) ível a befogadást jelző út, mely akadályaival, buktatóival együtt a révből ért: elfogadták, befogadták. S hogy így lett, az annak is köszönhető, hogy irodalomtörténet-

írásunk legjobbjai álltak mellé: Féja Géza, Gombos Gyula, Juhász Géza, Czine Mihály, Görömbei András, Pomogáts Béla, Medvigy Endre, N. Pál József... Valóságos Sinka-enciklopédiát tartunk a kezünkbe, mely megkerülhetetlen, ha mélyebbre akarunk ásni, hatolni versei és prózai munkái megismerésében, a bennük rejlő értékek feltárásában. A megszívlelendő, értékelő és revidáló szavak, gondolatok közül ragadunk ki néhányat: „Gondolkozásának az égardta világon semmi köze nem volt semmifajta fajelmélethez vagy irracionalizmushoz, legföljebb annyi mondható el róla, hogy indulatait nemigen fékezte, hogy olykor általánosított, s hogy nem a ma használatos politológusi-szociológusi szakzsargonban fogalmazott” (N. Pál József).

A Nap Kiadó másfél évtized múltán „nyúlt” ismét vissza egyszerre két kötettel is az életműhöz – jelesen annak értékesebb ágához: a költészetéhez –, hogy újabb időtávlatban tekintse át, tudatosítsa a mai olvasókban alkotásainak időtálló értékeit.

A Pomogáts Béla gondozásában megjelenő *Egy vers* sorozat a költő emblematikus, antológiaértékű költeménye csillagfényében kívánja felhívni a figyelmet e költészet páratlan értékeire, s általa enged betekintést Sinka István költői univerzumába, azt a kiváló alkotót idézi elénk, akit műveinek kiadója, Püski Sándor „a virágjába borult népi irodalom nagy költője”-ként aposztrofált.

A kötet bevezető sorait jegyző sorozatszerkesztő utal Sinka István munkásságát övező, követő recepció ambivalens jellegére: „voltak, akik minden sorát áhítattal fogadták, és voltak, akik radikálisan elutasították, néhány szerencsétlenül fogalmazott, nem is az életmű átlagos színvonalán található mondata miatt”; továbbá arra a szellemi háttérre is, miszerint: „...a magyar társadalom, mondhatni, legmélyebben fekvő rétegéből: a bihari puszták elesett pásztorai közül emelkedett az irodalomba. Mélyebről, mint bárki más a népi mozgalom írói közül. Másokat az iskola nevelte, mint Erdélyi Józsefet, a falusi közönség, mint Szabó Pált, az agrármozgalom, mint Veres Pétert, mi több, Párizs és a francia avantgárd irodalom, mint Illyés Gyulát, Sinkának magára hagyatva, néma robotban kellett felnőnie és költővé válnia.”

A kötet bevezető részében közölt három Sinka-írás útjelző oszlopként vezet be abba a virtuális alkotóműhelybe, melynek „terméseire” – mintegy visszhangként – a mellékelt tanulmányok, méltatások válaszolnak. A kötet címadó ballada, *Anyám balladát táncol*, az „alulsó-Magyarország”-ról ad hírt, annak szellemi világából nyújt ízelítőt, abból s arról a világból, „hova – a költő szavaival – a népies írók csak témáért jártak, de halvány sejtelmük sem volt az ottani életről, mert nem éltek azt soha, csak messziről látták, vagy hallottak felőle”. A *népi írók és a népiesek* című publicisztikai írás maga is forrása, eredője lehetett annak a felfokozott hivatástudatnak, amelyet egyes kritikusi, negatív értelemben, a költő számlájára írtak, elmarasztalólag címkézték, bélyegezték: „Énnekem hitem van, és nem szabályom, én az élet valóságát és pirosságát hirdetem a formák halott dermedtsége ellen. Aki énrám figyel, az a népre figyel. Én nem visszaforduló vagyok a nép felé, hanem a nép vagyok. Egy a milliók közül, aki hírt

ad névtelen, becsapott és megtagadott milliókról.” A *Két kő között* című, 1943-ban közölt írása világnézeti koordinátáit is felrajzolja: „...nekem nem kell se a nyugati, se a keleti szocializmus, mert mind a kettő oda való, ahol termett. [...] Én a magyar szemléletű és ösztönű népi magyar szocializmus híve vagyok, ami itt teremhet csak ezen a földön a magyar gondolkodásból és sorsból gyökerezve. [...] én magyar vagyok, nekem magyar népi szocializmus kell, magyar világszemlélettel, sajátos magyar alkattal, magyar lelki képletnek megfelelően.” E szavak olvastakor önkéntelenül és talán nem alaptalanul jut eszünkbe Németh László „harmadik út” elmélete, nevezetes szárszói beszéde. Ez önmagában is elegendő indíték volt/lehetett ahhoz, hogy a „keleti szocializmus”-t meghonosítók diktatúrája jó évtizednyi időre elhallgattassa/elhallgathassa, később pedig torzítva, megcsonkítva közölje írásait, értelmezze annak értékeit, üzeneteit.

A kötet a Sinka-recepció legjavából válogat. Németh László az 1928-ban írott tanulmányával – *Népiesség és népiség* – mintegy megágyazza e mozgalom létrejöttét, előrevetíti annak szellemi hinterlandját, háttérrel: „...az egész magyar társadalomnak egyetlen rétege van, ahol a magyar poézis számba vehető érceket találhat: a föld népe. [...] a magyar költészet sohasem lehet más, mint népi [...] s vallom, hogy legnagyobb képviselőjében mindig népi volt.” Ebből a galaxisból lép elénk Sinka István, akiről – tizenöt év múltán – a fentebb már idézett elismerő szavakat írta: „...Ady óta nem volt költőnk, akiben ilyen mély, távoli dallamok jártak vissza”.

Az 1945 előtti recepcióhalmazból kiragadott írások szerzői közül Erdei Ferenc, az elismerő szavakon túl, az önmagát vakvágányra sodró költő kettős bűnét olvassa Sinka István fejére: „az egyik a fajkérdés és a másik a saját költői küldetése”. Gombos Gyula „a dalok jussán” elinduló költőt méltatja, aki „nem a népköltészetet emeli be a magas irodalomba, mint Erdélyi vagy többé-kevésbé Petőfi, hanem a humuszt, a tájnak s a rajta való élésnek azt az ősi televényét, amiből a népköltészet kivirágzott”. Ehhez hasonló gondolatkör fogalmazódik meg Juhász Géza írásában: „ő vág neki először a pásztorok ősvilágának: csupa jelenés, látomás, himnikus révület a költészeté”. Rónay György elismerő szavai mellett – „népköltő, a szó legjobb és legnemesebb értelmében: népe szólal meg benne s üzen általa” – utal az alkotásaiban fellelhető árnyoldalakra is: túlírtág, terjengősség, szerkesztetlenség, lazaság, műkedvelő hangulat, önisméltés. Veres Péter írja meg 1943-ban az első átfogó pályaképet Sinka István költészetéről. „...a paraszti sorstárs és íróárs jogán” írott elemzésében Sinka költészetét a pásztorélet „lelki atmoszférájának művészileg eddig egyedülálló és érvényes megjelenítése”-ként aposztrofálja, melyben „a megmaradás, a jövő ügye, a magyarság életjoga forr [...] alakjai nem a szellem lombikjában főttek, történeteik nem a képzelet világában születtek, hanem a magyar valóságban, a bihari pusztákon [...] ez a költő nem szerepet játszik, hanem teljesen önmagát adja”.

Az 1948-ban született Sőtér István-sorok kétarcúsága – bár az elismerés szavát sem tagadja meg tőle – előrevetíti az elhallgatás/elhallgattatás éveit is: Sinka költészetének „szépségei és veszélyei a magyar líra egy részét mindmáig egy

sajátos, nem mindenben helyes irányban befolyásolják”. Ez a nem minden helyes irány miatt ítélték szilenciumra, beleértve a róla szólás lehetőségét is.

A kötetben olvasható Ignác Rózsa-tanulmány Sinka István novelláskötetének megjelenése (*Eltűnik a hóri domb*, 1961), valamint válogatott verseinek közlése (*Végy karodra, idő*, 1964) adott alkalmat arra, hogy e személyes kötődésekről valló, meleg hangú, egyöntetűen pozitív kicsengésű sorok megjelenjenek megfontolásra érdemes ajánlással: „És tanítani is kell és olvasni és olvastatni hangosan. Mert műve azért vív a »papíroson«, hogy élő, ható, füllel hallott szép beszéddé válva, mint az újraéledt, a mondogatott eposz – a lélekteremtő, a szép és igaz beszélt szó erejével építse a szellemet.”

Az általános megítélést, méltatást és elemzést követően születnek meg azok a tanulmányok, amelyek az életmű egy-egy szeletét, szegmentumát, alkotásainak egy-egy jellemző vonását, játosságát helyezik górcső alá: Pomogáts Béla a költő balladáit helyezi vizsgálódása középpontjába, azt sorsélményeinek hordozójaként tételezi, mondván: „tisztaság és erő hatotta át balladáit, a kifejezés tökéletességéhez a költői beszéd barbár ereje járult”. Másik írásában a pásztor-költő poétikáját oly hatásosan fel- és visszaidéző alkotói jegyeket elemzi. Görömbei András 1977-ben közölt, Sinka István költészetére vonatkozó monográfia-részlete a balladák „társadalmi-szociális, morális és mitikus ihletésé”-ből kiindulva hívja fel a figyelmet egy ezzel kapcsolatos értelmezési jelenségre: „A Sinka-irodalom minduntalan visszatérő tévedése, hogy a költőt – olykor Arany Jánossal szembeállítva – úgy értelmezi, mintha azonosulna a mitikus-babonás világgal, mintha világképe teljesen irracionális volna, egybeesne a népi mélyrétegek csodahitével.” Ezzel szemben – mutat rá Görömbei András – „az élő népi hiedelmeket tudatosan emeli be költészetébe, mintegy azt sugallván, hogy a nyomor és kiszolgáltatottság ilyen világbeli torzulásokhoz vezet”. A kötet további tanulmányai az életmű újabb sajátos vonásait tárja fel: Bori Imre Sinka István mágikus szürrealizmusát, Varga Rózsa a mágia és mítosz, a népi költészet ősiségét megidéző vonásait mutatja ki, Faragó József az *Anyám balladát táncol* című költemény néprajzi hátterét bontja ki, tárja az olvasó elé, Farkas Krisztina a társadalmi konfliktusokra visszavezethető betyárballadákra koncentrááló elemzésével, Heltainé Nagy Erzsébet a balladák nyelvi, stilisztikai és műfaji sajátosságainak vizsgálata alapján vezet be bennünket az alkotóműhely rejtekeibe.

A Sinka István költészete körül tovább él és burjánzó vitákra enged következtetni Féja Géza – az életmű hűségese számtartója – 1973-ban megjelent írása – *A Sinka-kérdés* –, amely homályoszlátóként kíván igazságot szolgáltatni számára. „Életművében nyoma sincsen a szerepjátszásnak, az ügyeskedő csinálmánynak, a diplomata bölcs előrelátásának, minden sor mögött ott a közvetlen átélés, a megszenvedés hitele.” Példaként fölemlíti a *Himnuszok Kelet kapujában* gunyoros fogadtatását. A költemény hitelét kétségbevonó támadásokkal szemben hivatkozik Erdélyi Zsuzsa gyűjtéseire, a „mintegy hatezer archaikus és középkori elemeket tartalmazó népi szövegek”-re. Azokhoz hasonló élő gyökök táplálták Sinka alkotásait.

Napjaink végképp pozitív kicsengésű recepciójának ad hangot Tornai Józsefnek a *Lovasok opál mezőkön* (1987) című kötethez írott, költői empátiától átszótt Előszava. Nem rejti véka alá a Sinka-életműhöz, irodalmi örökséghez fűződő személyes indítékait, kötődését: „...nincs rajta kívül egyetlen magyar költő sem, aki ennyire fölsebezte, megmozdította volna bennem a paraszti származásomat, a cseléd- és zsellérosök ismeretlen sorát.” Tévedéseit – melyek okot és támadási felületet szolgáltatottak a vele szemben elhangzó, vissza-visszatérő vádak fölvetésére – társadalomtudományi képzettsége hiányára vezeti vissza. „Miért történhetett meg, ha nem a miatt az ösztönösség miatt, amit nem volt soha módja a tudatossággal meghaladni, hogy az igazságtalanságért, éhezésért, verésért, átfagyoskodott telekért, tüdőbajban meghalt apjáért, bátyjáért – az egész paraszti és pásztor sorsközösségben megszenvedett-tapasztalt kisemmizésért, gátlástalan elnyomorításért az idegennek tartott fajtát gyűlölte meg ahelyett, hogy tisztán látta volna a tőkeharácsolás, a vagyoni, hatalmi viszonyok kikerülhetetlen szerepét, amelyben csak egyéni különbségeket okozhatott, ki az urak, bérlők, grófok, politikusok közül a magyar, zsidó, német vagy más eredetű.” Az emiatt Sinka Istvánt ma is bírálók figyelmébe ajánlja Páskándi Gézának Száraz Györgynek az *Egy előítélet nyomában* című művéről szóló tanulmányában olvasható sorokat: „Weisz Manfrédnak volt annyi esze, hogy tudja: a munkások nem azért tüntetnek ellene, mert zsidó, hanem azért, mert nagytőkés, kizsákmányoló.” Az ilyen „szelektív” bírálatok szabtak gátat annak, hogy a *Fekete bojtár vallomásai* 1945 után „emberszemléleti megítélései miatt máig nem jelenhetett meg újra”, csak New Yorkban 1987-ben. „Pedig elképzelhetőnek tartom, hogy ifjúsági kiadás formájában megmentsük a teljesebb magyar kultúra számára.” Költészetének elmélyült elemzéseiből vonja le a következtetést: „korszerűbb, mint gondolnánk”. (Feltehetően ennek is köszönhető, hogy a Püski és a Csokonai Kiadó közös kiadásában újra eljuthatott a mai magyar olvasóközönséghez is 1989-ben.) Költészetének értékeiről szólva, meggyőződéssel érvel annak egyetemes értékei mellett: „Ösztönös költő maradt, mint sok modern festő: jót s rosszat teremtett viszonylag hosszú, sok s fájdalmas betegséggel is megvert élete során. De a java termése olyan költők mellé helyezi századunkban, mint Jeszenyin, Lorca, Yeats, vagy akihez még az utóbbinál is hasonlóbbnak érzem sokféle szempontból: Georg Trakl.”

A kötetzáró tanulmányban, a vésztői Nagyközségi Tanács kiadásában 1987-ben megjelent Sinka István-kötet újraközölt utószavában Medvigy Endre – a költő életútjának és életművének kutatója, hűséges számtartója – szakavatott áttekintést nyújt „a magyar szegényparasztság hányatott sorsú népi énekesé” életútjáról, életművéről, a róla szóló jelentősebb irodalomtörténeti munkákról.

Ugyancsak a Nap Kiadó vállalkozott arra, hogy Sinka István költészetének mai olvasatát kínálja. A *Költők a Költőről* sorozatban megjelentetett kötet címe – *És elfelejtették...* – sokkolóan hat. Amikor a könyvet kezünkbe vesszük, joggal várjuk és reméljük, hogy Ágh István, Falusi Márton, Ferencz Győző, Iancu Laura, Lator László, Papp Zoltán, Szabó T. Anna, Szepesi Attila, Tamás Menyhért, Tóth

Erzsébet és Tóth Éva megszólalása nem engedi, hogy Sinka István neve és költészete a kötet címadó versében – *És elfelejtették...* – általa megénekelte varsányhelyi öreg summás kaszás sorsára jusson, tanúságot tesznek arról, amiről a sorozatszerkesztő Sebestyén Ilona édesapja – Sebestyén László – hetven évvel ezelőtt, 1943-ban már hitet tett: „...a hajnalhasadásnak, hogy igazi legyen, Isten dalnokaira is szüksége van”. Sinka Istvánra is!

A közel ötven költeményt felölelő szubjektív antológia és a versekhez fűződő esszék – *Magyarázatok* – is jelzik: Sinka István költészete kiállja az idők próbáját, a XXI. század is megbecsüléssel tartja számon, építi be szellemi katedrálisába. A költő halála óta eltelt közel fél évszázad kellő távlatot kínál ahhoz, hogy immár elfogulatlanul, mellékszöveg nélkül segítsenek bennünk megerősíteni: megérdemli a figyelmünket, életművének a mai olvasóknak is van megfontolandó üzenete. A felkért költők életkori időtere – születési évük szivárványíve 1927-től 1983-ig terjed – arra is lehetőséget teremt, hogy a más-más nemzedékekhez tartozó költők értékítéleteiből ízelítőt nyerjünk. Megbízható, autentikus ízelítőt, hisz – amint a *Magyar Nemzet* szemleírója írja – „a válogatott verseket kommentáló tizenegy kortárs költő lelki rokonságban áll a fekete bojtárral, ez teszi igazán hitelessé és tanulságossá a személyes hangú írásokat”. Előrebocsáthatjuk, hogy zömében pozitív kicsengésű, mély humánummal telített gondolatokat sugallnak. Szükség, nagy szükség van az ilyen jellegű kiállításokra, mert „...máig is működnek azok a reflexek, amelyekkel kiszorították az irodalomból” (Ágh István). Falusi Márton világirodalmi analógiákkal példázva, egyetemes szellemi koordinátarendszerre vetíti ki Sinka költészetét, annak archaikus minőségét; Ferencz Győző „hatalmas világirodalmi folyamat része”-ként aposztrofálja; Tóth Éva Sinka balladáiban Lorcára, Proustra, Villonra emlékeztető vonásokra hívja fel a figyelmet; Lator László a balladákban „apollinaire-esen modern” jegyekre utal. Papp Zoltán Horthy- és a Rákosi-világbeli magyar irodalom át- és újraértékelésének szükségességére hívja fel a figyelmet: „Én nem tudom, hogy Sinka magyarságában vagy »magyarkodásában« volt-e valami politikailag kifogásolható. Vitathatatlanul vitatható lapokban írt, abban a korszakban, amikor a »nemzeti gondolat« jegyben járt az antiszemitizmussal. Azt viszont tudom, hogy Sinka egyszerű, tiszta, őszinte hangja komoly, igazi értéket jelent.” Ebből eredően vitatja a rá sütött dehonesztáló bélyeget. Szabó T. Anna más, máig kísértő dimenzióban, az urbánus és népi irodalom szembeállítására viszonylatában foglal határozott állást: „...nincs külön népi és urbánus költészet. Csak úton levő költészet van, csak párbeszélő, megfigyelő, résztvevő, szívbéli, szomorú, közös költészetünk vagyon: a közös nemzeti vagyon. A mi dolgunk ezt megőrizni, továbbadni, megérteni – beszélgetéssel és ismétléssel, rákérdezéssel és mondogatással, folyamatos újraolvasással.” Verselemzéseivel erre a közös vagyonra hívja fel figyelmünket. Szepesi Attila a költő első verskötetét idézi, párhuzamba hozva azt a romantika XIX. századi áramlatával, „azzal a titkos tudással, ami emléknymokban jelen van régi, főként középkori irodalmunkban”. Tamás Menyhért a lázadó lélek, az igazságra ébredő, gyorsan élő élet költésze-

tenek karakterisztikus jegyei indítékait abban véli felfedezni, hogy Sinka „lét alá szorított sorsa, keserűségét gyűjtve, hamar perlekedő indulattá forrósult”. E költészet megbecsülésre, figyelemre méltó értékeit – Tóth Erzsébetet idézve – azért is méltányolnunk kell, mert az „az érintetlen, tiszta, egyszerű szegénység, amivel Sinka István verseiben találkozunk, nincs többé”. Sinka István költői világában elmélyülni kívánó olvasó felfigyel a kötetben „megszólalók” közt a fiatalabb nemzedékhez tartozó Iancu Laura gondolataira. Szerinte elfogadhatatlan az, hogy „a kultúra kettészakítottságát valló és követő irodalmi szemlélet valamiféle abszurd természetességgel a népi kultúra érdekességei közé sorolja Sinka költészetét. A szellemi, esztétikai értékeket saját magának fenntartó magas művészet mitológiát, archaizmust lát abban a versvilágban, ami nézetem szerint minden költészet magja.” E mag értelmezése során jut el, vonja le következtetését: „Sinka költészetében nem eszmék virágoznak és hervadnak, hanem hit terem”; verselemzése zárógondolatait egy kérdésben összegzi: „nehéz megérteni, miért népi, archaikus, mitologikus az a költészet, amely az emberrel együtt születő kérdéseket, kötődéseket és kínokat hangszereli, a természetfeletti igazságokat visszhangozza?” Az a költőnő kérde ezt, kinek szülőhelyén – a Csángóföldön – a népi, az archaikus, a mitologikus elemek az anyanemzettől évszázadok óta elszakított népcsoport legsajátosabb jegyei közé tartoznak, megtartó és éltető erőforrásként vannak jelen

Tanulmányunk mottójaként „az egyik legjelentősebb »magyarság-vers« – *Szóljon, aki látta* – záró sorait választottuk, hisz az ő élete oly sokban hasonlít a költeményben megidézett juhászéhoz – sorsában és hovatarozásában egyaránt. Említettük a versantológia sokkoló címét: *És elfelejtették...* A sorozatszerkesztővel, Sebestyén Ilonával egyetértésben mondjuk: „kivételesen attól jó cím, hogy nem lesz igaz...”, Veres Péter jóvendölése – „a viták elmúlnak, a költészet megmarad” – valósággá válik. E megmaradó költészet elismerésének és méltánylásának jele – mondhatjuk: védjegye – az 1990-ben (posztumusz) neki ítelt Kossuth-díj. Ez is azt jelzi, hogy mégis csak látják...

Sinka István: *És elfelejtették...* Válogatott versek Ágh István, Falusi Márton, Ferencz Győző, Lator László, Papp Zoltán, Szepesi Attila, Tamás Menyhért, Tóth Éva esszéivel. Budapest, 2014, Nap Kiadó; Sinka István: *Anyám balladát táncol*. Budapest, 2014, Nap Kiadó.

Kedves Barátunk!
Kérjük támogassa folyóiratunk megjelenését
személyi jövedelemadója 1 százalékával!

Nemzeti Kultúráért és Irodalomért Alapítvány
18223086-2-41